

De onsportieve strijd om ruimte

Sportvoorzieningen verliezen steeds vaker de strijd om de te verdelen schaarse ruimte van andere gebruiksfuncties. Ook wordt sporten niet meer primair als groepsactiviteit bij een club gezien waardoor de vraag naar sportvoorzieningen in de eigen buurt toeneemt. Daarnaast is sprake van een sterker wordende differentiatie in activiteiten en sportersgroepen.

JOS GADET &
FRANS VAN DE VEN*

Het aanbod van sportaccommodaties is groot en kent een grote variëteit. Per honderdduizend inwoners kent Nederland momenteel vijf zwembaden, twaalf binnensportaccommodaties en vier buitensportaccommodaties van elk vijf velden. Ook de populariteit van sportbeoefening buiten clubverband om is groot. Blijft de deelname aan sportbeoefening in verenigingsverband gemiddeld genomen stabiel (het aantal georganiseerde voetballers neemt af terwijl bijvoorbeeld de hockeybond steeds meer leden telt), deelname aan individuele commerciële sportbeoefening stijgt. Het aantal sportscholen steeg van zestienhonderd in 1987 naar vierentwintighonderd in 1993. Was er drie jaar geleden nog maar één klimhal, in 1997 zijn het er maar liefst twintig. Soortgelijke ontwikkelingen doen zich voor op het gebied van golf, karting en indoorskiën. Sport is in de loop van de afgelopen decennia opgeschoven van de periferie naar het centrum van onze samenleving. Sport is in Nederland immens populair: 75 procent van de Nederlanders doet één of meerdere malen per maand aan sport. Kortom, sport leeft.

RECREATIEVE WAARDE

Binnen de ruimtelijke ordening wordt men dan ook geconfronteerd met meer en meersoortige

ruimtebehoefte voor sport. Kleinschalig commercieel sportaanbod concentreert zich om en nabij de stedelijke centra. Grootschalige commerciële voorzieningen zoeken een goed bereikbare plek aan de stadsrand. Voor sportdoeleinden bestemde groene ruimte komt voornamelijk voor in het buitengebied. Maar wat voor veel voorzieningen geldt, en zeker voor de meeste sportvoorzieningen, is dat ze goed bereikbaar moeten zijn en in de nabijheid van woning of werkplek moeten worden aangeboden. Voor een gedeelte wordt in deze vraag voorzien door kleinschalige commerciële voorzieningen. De markt heeft zo zijn eigen werking en mits de plannen niet in strijd zijn met het bestemmingsplan is veel mogelijk. Dit soort voorzieningen draagt vaak bij aan de levendigheid in de buurt en is derhalve een belangrijk element om de recreatieve waarde van de openbare ruimte te

naamste functies van het gebied is. Het gaat hier dan om plekken waar meerdere vormen van recreatie samenkomen zoals in parken, winkelcentra, pleinen met voorzieningen, sportcentra of andere plekken waar concentraties van mensen ontstaan als gevolg van zuivere of afgeleide recreatieve activiteiten of elementen.

CLAIM

Echter, sport is voor de ruimtelijke ordening vooral een probleem als het om extensieve sportvoorzieningen gaat, zoals sportvelden. Ook voor deze voorzieningen geldt namelijk het belang van bereikbaarheid en nabijheid, zeker als het sport voor jongeren betreft. Een recent onderzoek in Amsterdam heeft aangetoond dat van voetbalclubs die sportvelden bespelen die buiten de stad liggen en slecht be-

Sportterreinen in de stad: verleidelijk voor stedenbouwkundigen. Foto: Jan Mentz

verhogen of te optimaliseren. Commerciële sportvoorzieningen kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van recreatieve concentratiepunten, plekken in de buurt waar grote aantallen mensen zich in hun vrijetijd ophouden. Een recreatief concentratiepunt is een aaneengesloten gebied waar door de aard van voorzieningen het recreatief gebruik één van de voor-

reikbaar zijn met openbaar vervoer, de jeugd afdeling een kwijnend bestaan leidt of zelfs geheel afwezig is. Clubs met een bloeiende jeugd afdeling zagen het ledenaantal na verplaatsing naar de periferie veelal tot nul gereduceerd. Clubs die nog in de stad spelen kennen over het algemeen een stop voor jeugdleden. De functie van sportveld als ont-

Het aanbod van commerciële sportbeoefening stijgt snel. Foto: Jan Mentz

moetingsplaats voor buurtbewoners jong en oud, als sport- en speplek voor scholen zijn in de stad vele malen groter dan daarbuiten.

Dit alles is ontegenzeggelijk waar. Maar ook waar is dat in de verstedelijkte gebieden volkshuisvesters en economen een enorme claim op de schaarse ruimte leggen. Goed bereikbare en centrale plekken in de stad zijn goud waard. Extensief gebruikte ruimten binnen een dynamische stad zijn dan een anachronisme. Waar sportvelden in de stad aan leefbaarheid bijdragen, onthouden zij de stad echter ook van de mogelijkheid om daar woningen te bouwen of de kans om de voor de stad noodzakelijke werkgelegenheid te stimuleren. Kortom, voor sport en recreatie bestemde extensief gebruikte plekken in de stad staan onder druk.

HERINRICHTING

Hoe gaat de overheid daarmee om? Op rijks- en provinciaal niveau mag gerust gesteld worden dat er nauwelijks of geen aandacht is voor de relatie tussen sport en ruimtelijke ordening. Woningbouwvolumes, spoorlijnen, wegen, bruggen en viaducten hebben prioriteit. Ook geeft men enige aandacht aan fiets- en wandelpaden en Strategische Groenprojecten in het buitengebied. Specifieke sportvoorzieningen behoren echter tot de verantwoordelijkheid van de gemeenten die er zoals gezegd, wat de extensieve voorzieningen betreft, mee in hun maag zitten. Een nog niet overal uitgewoende trend is de extensief bespeelde velden naar het buitengebied te verplaatsen. Uit onderzoek van de Grontmij in 1990 blijkt dat gemiddeld zeventien procent van de aanwezige sportvelden is opgeheven en dat hiervan de helft in het bui-

tengebied weer wordt aangelegd.

Een instrument uit het structuurplan waarmee het sportgroen in de stad behouden kan blijven, is de hoofdgroenstructuur. In Amsterdam is de opvatting politiek-bestuurlijk correct dat sportparken in hun groene hoedanigheid bij uitstek thuishoren in de hoofdgroenstructuur. De bestaande voorzieningen binnen de hoofdgroenstructuur zijn te beschouwen als de kernvoorraad binnen het totale bestand aan sportvelden en bijvoorbeeld volkstuincomplexen, die ook in het geval van onderbenutting beschikbaar moeten blijven om gebruikers van elders te kunnen accommoderen. Met het oog op goed voorraadbepaling wordt aanbevolen een uiterste terughoudendheid te betrachten ten aanzien van wijzigingen in het gebruik van veldsportaccommodaties in de hoofdgroenstructuur, indien deze wijzigingen leiden tot een verkleining van het areaal.

Naast deze behoudende manier om veldsporten voor de dagelijkse woonomgeving te behouden, wordt er steeds vaker gezocht naar mogelijkheden het extensieve karakter van genoemde voorzieningen te veranderen. Verschillende ambtelijke instellingen in Amsterdam zoeken gezamenlijk naar de mogelijkheden voor intensivering en verbreding van het gebruik van kleinschalige sportvelden in woongebieden. Zo is er recent een optimaliseringsronde sportparken geweest, waarbij de behoefte aan en het aanbod van sportvelden in kaart is gebracht. De centrale stad Amsterdam is in samenwerking met de stadsdelen Bos en Lommer en Osdorp bezig een plan uit te werken voor herinrichting en gedeeltelijke bebouwing van een sportpark op de grens van beide stads-

delen. Hierbij moet een aantal voetbalvelden gehandhaafd blijven met de mogelijkheid tot intensief en multifunctioneel gebruik te realiseren door gebruik te maken van geavanceerde kunstgrastechnieken.

De nuances zullen per gemeente verschillen, maar in het algemeen moet worden aangenomen dat de differentiatie binnen de sportbeoefening de ruimtelijke ordenaar enerzijds mogelijkheden biedt de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren, anderzijds confronteert met kwetsbare groene plekken die op zich wel weer bijdragen aan een leefbare buurt. Anders gezegd, de maatschappelijke betekenis van sportvelden, trapveldjes en speelveldjes in de woonomgeving wordt algemeen erkend, ze zijn in de huidige hoedanigheid echter niet rendabel. Het is naarstig zoeken naar mogelijkheden het gebruik van deze plekken te intensiveren en de diversiteit van het gebruik te bevorderen.

Er moet gezocht worden naar een combinatie van voorzieningen waarbij groen een decor is voor allerlei sport-, recreatie en andere alledaagse activiteiten. Dat is een hele klus. Dat vereist een omslag bij sportbonden, parkbezoekers, beheerders en planners. Maar het vereist bovenal de bereidheid van stedenbouwers, ruimtelijke ordenaars en projectontwikkelaars om serieus te investeren in de ontwikkeling van eigentijdse recreatieve ruimte in de woonomgeving. Sport en recreatie verdienen een sportieve benadering.

*drs. Jos Gadet is planoloog bij de dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam. Drs. Frans van der Ven is coördinator beleid van de Landelijke Contactraad, stichting voor de gemeentelijke bemoeiingen met lichamelijke opvoeding, sport en recreatie.